



Ivo Stropnik

SKRIVALNICA V OČESU

Za mali jubilej je že naših
Šaleških razgledov.
Deset naslovov v petih
letih. Nekako tiščimo skozi
sušna denarna leta.
Črke, besede in verzi ne
priznajo časa, a papir pod
njimi je presneto-otpljiv.
Papir je denar...

Se sreča, da pesnjenje ni
delo (!), saj bi drugače
pesniku morali izplačati
honorar.
Tako pa smo ga postavili
pred preprosto odločitev:
zbirka pesmi brez plačila
ali nič! Odločitev je varno
spravljena med temi
platnicami, zaradi nje
pesnik sicer ne bo umrl od
lakote, a tudi družba s
prihrankom ne bo nič
bogatejša.

Stropnik Skrivalnica v očesu

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
886.3-1

STROPNIK, Ivo

Skrivalnica v očesu : "asimilacija Grka" / Ivo
Stropnik ; /spremno besedo napisal Tadej Čater ;
izdal Kulturni center Ivana Napotnika/. - Velenje :
Založništvo Šaleških razgledov, 1993. -
(Zbirka Šaleški razgledi ; 10)

34213120

Ivo Stropnik
SKRIVALNICA V OČESU
"asimilacija Grka"

Kulturni center Ivana Napotnika
Založništvo Šaleških razgledov
Velenje, 1993

68854/10



0 4993 / 1511

Tadej Čater

**PESNIŠKE STRATEGIJE IN
TAKTIKE IVA STROPNIKA**

ali

»valeriziranje« slovenskega pesnika

»Pod vlažnim lesketanjem zob
Ta nežni ogenj notranjih podob.«
(Paul Valery: Pogled)

Pravzaprav se zgornji citat iz kratke Valeryjeve pesmi Pogled v pričujočem spremnem esejkcu h knjigi SKRIVALNICA V OČESU ali »asimilacija Grka« Iva Stropnika pojavlja kot golo naključje, ki s Stropnikovim pesniškim vojevanjem nima vsaj na prvi pogled prav nobene zveze. Recimo, da se tam, kjer pač že je, nahaja iz preprostega razloga, ki narekuje svojevrsten poskus razumevanja Stropnikovih pesniških zapisov iz poetičnih struktur velikega francoskega pesnika, njegovih teoretičnih in praktičnih napotkov, ki jih je Stropnik - nemara celo nehote - realiziral. Kakorkoli že, prav je, če ne prehitavamo in se »valeriziranja« Stropnikove knjige lotimo sistematično in karseda pregledno.

**

Ko je pred slabimi tremi leti izšla po krivici prezrta pesniška knjiga s pomenljivim naslovom PODTALNICA (ZSK/Mihelač, 1991) pričujočega pesnika mlajše generacije, smo si neusmiljeno prizadevali najti paradigmatške značilnosti, ki bi

Stropnika vsaj delno vkomponirale med avtorje tako imenovane mlade slovenske poezije. Končno smo vendarle ugotovili, da je to domala nemogoče, da je Stropnik s predstavniki tako imenovane mlade slovenske poezije povezan kvečjemu le generacijsko in nič več. Oziroma drugače: preko Stropnika, preko njegove poezije smo uspeli dognati, da je termin mlada slovenska poezija izredno prožen in neskončno raztegljiv, da je v bistvu uporaben zgolj kot generacijska oznaka, pa najsi se še tako sklicujemo na nacionaliziranje oziroma lokaliziranje nekaterih postmodernističnih pesniških obrazcev s strani omenjene skupine avtorjev, na njihov prelom z modernističnimi poetikami itd. Stropnik je v prvi vrsti dokazal tisto, kar so pravzaprav vsi vedeli, pa si niso upali priznati: da je eksistenca mlade slovenske poezije zgolj terminološka prevara.

Kljub vsemu pa neke vezi med Stropnikom in drugimi avtorji mlajše pesniške generacije na Slovenskem vendarle obstajajo. Krog pesnikov, zbranih okrog terminološkega okvirja mlade slovenske poezije, je bil praktično prvi, ki je izničil stereotipno podobo slovenskega ali kar evropskega pesnika. Do tedaj v podstrešno sobico zaprt pesnik, omamljen s hlapi rujnega vinca, obkrožen s pol ducata brhkkih mladenk, povečini priložnostnih točajk, je stopil v središče družbenega dogajanja, se angažiral bodisi na tem, bodisi na onem področju, se skratka spustil »na trdna tla« in se poleg vsega začel tudi spraševati o smiselnosti lastnega početja, raziskovati lastno pesniško »početje«, ga primer-

jati z drugimi, ga analizirati ... Pesnik je skratka končno postal tudi intelektualec.

Tako moderno podobo pesnika pa je že davno, na začetku tega stoletja, v svojem odmevnem predavanju zarisal na začetku omenjeni Paul Valery, ko se je spraševal o vlogi »literarne kritike« na pesnikovo primarno ustvarjanje. Na hitro povedano, bil je prvi, ki ni pljuval svojih kritikov, še več, priporočil je pesnikom, naj se tudi sami ukvarjajo s tovrstnim pisanjem. Tak zgodnji postmodernistični pogled na pesništvo pa je v slovensko poezijo prodrli šele s tako imenovano mlado slovensko poezijo.

In kakšno zvezo ima to s Stropnikom? Za razliko od na primer Aleša Debeljaka se Ivo Stropnik z neke vrste literarno kritiko ukvarja v svojih pesniških fragmentih:

»Iz česa naj oko tu vzame edino lepo,
tu je crknila slovenska emocija petdesetih,
med tiri, med zapuščenimi tiri je smrt za korake,
minute in ure listajo pijani slovar inženircev.«

(Med zapuščenimi tiri).

Ali:

»Danes so bili na tržnici
verzi po trideset tolarjev,
enako kakor breskve in paradižnik.
Veliko ljudi, največ okrog mlade čebule ...«

(Na trgu in v postelji).

Samokritičnost, distanca do lastnega pesniškega snovanja, (samo)spraševanje po smislu pesniškega ustvarjanja, je neke vrste rdeča nit, ki povezuje skorajda vse pesmi iz pričujoče knjige. Najsi gre za "čisto" poezijo, ki bi jo neka-

teri radi imenovali kar »primarni lirizem«, najsi gre za pesniške traktate, Stropnik se s svojo poezijo vrača k starim Grkom, k njihovemu razumevanju poezije in od tod k Heideggru, k njegovi misli, s katero je renoviral človekovo bivanje, njegovo mišljenje in nenazadnje tudi njegovo pesništvo, njegovo poezijo. In vse to po sledih, ki jih je že davno pred njim začrtal veliki Valery.

Prav dobro se še spominjam vseh tistih dolgih in »vročih« pogovorov o slovenski poeziji, o svetovni poeziji, o smislu in bistvu poezije, ki sva jih s Stropnikom kot bruca na ljubljanski slavistiki napletala vse dotlej, dokler nisva »pocuzala« še zadnje kapljice Four Rosesa, s katerim je bil Stropnik vedno dobro založen.... In če me spomin ne vara, mislim, da Paula Valeryja nisva niti enkrat samkrat omenila. Stropnik kot slavist je kot iz rokava stresal raznorazne poljske, slovaške, ruske, ukrajinske idr. pesnike, mi nekajkrat celo ponudil v branje kakšno bolj ali manj zanimivo tovrstno čtivo, sam pa sem skušal napraviti kar najboljši vtis s poznavanjem sodobne ameriške in včasih tudi irske poezije. Valeryja se - kot je bilo že rečeno - nisva niti dotaknila, pa čeprav sem prepričan, da ga je Stropnik dobro poznal. Včasih sva se seveda tudi izdatno »zafilozofirala«, kar z dandanašnje perspektive, sodeč po Stropnikovih najnovejših verzih, sploh ni bilo tako slabo. Še več, upam si trditi, da so tisti naivni in nemalokrat tudi pijanski pogovori na naju oba prav dobro in globoko učinkovali. Sam sem se, recimo, bolj sistematično začel predajati branju nekaterih

pesnikov, ki jih do takrat še v najlepših sanjah nisem poznal, Stropnika pa sem - upam - pripravil do tega, da je začel posegati po čtivu, kakršnega kot študent slavistike najbrž ne bi nikoli niti ovohal.

Na primer Heidegger. Ko danes prebiramo Stropnikove verze, če se z njimi malce dlje kot sicer pomudimo, kaj hitro ugotovimo, da je vsa tista eksistencialistična »navlaka«, s katero je obložena njegova poezija, označena s pečatom tega velikega in obenem kontroverznega nemškega filozofa. Stropnikovo ontološko razmišljanje je še najbolj razvidno v (prvem) ciklu z naslovom Vidiva, kjer se že sama uporaba prve osebe dvojine, ki se je je v prejšnji knjigi strogo in precizno držal od prvega do zadnjega verza, na neki "poseben" način spogleduje z mislijo velikega nemškega eksistencialista. Personificiranje kamna, vojne, skalnate pokrajine na koncu sveta, jezika itd. nas napeljuje na njegovo misel, da vse, kar je, tudi obstaja oziroma biva. Da pa (in spet smo pri njegovi uporabi prve osebe dvojine) to, kar obstaja oz. biva, nikoli in nikdar ne obstaja oz. biva kot samo zase, temveč v nujni povezanosti s svetom, ki ga ali jo obdaja. Če tako misel zvedemo na človeka, potem je človek posamezna/konkretna eksistenca, ki biva v povezanosti z ostalim svetom in se kot človek (za razliko od prej omenjenega kamna, skalnate pokrajine na koncu sveta itd.) tega edini tudi zaveda. To »posebnost« človekovega bivanja v svetu, njegove »vrženosti v svet«, skuša Stropnik skozi pesniški jezik predelati, pri čemer nehote zadene ob poetiko Paula Valeryja.

Kartezijanski dvom, ki bivanje vsega, kar je, postavi pod velik vprašaj, kateremu smo bili priča še v PODTALNICI, se umakne v ozadje oz. se izniči. Brezno Niča, katerega je v Stropnik v PODTALNICI še tako rad opeval, se zapre, na njegovo mesto pa stopi tisto, kar je Descartes v svoji izredno radikalni kritiki kartezijanske gnoseologije postavil kot temeljni princip vsakega in vsega spozna(va)nja: Razum. Povedano drugače: Stropnik je v SKRIVALNICI V OČESU kritično opravil tako s svojo lastno pesniško preteklostjo - ki se je kar preveč očitno navezovala na Blaisa Pascala oziroma na njegovo misel, da »razum ne more razrešiti temeljnih, usodnih vprašanj človekovega obstoja«, da se odgovori na vprašanja o človekovi usodi skrivajo v iracionalni »logiki srca«, v čustvih, doživetjih osamljenosti in mističnih poglabljanjih v božjo milost -, kot tudi s tisto vejo evropske metafizične misli, ki kategoriji Razuma ni pripisovala niti najmanjše vrednosti.

S tem pa smo odkrili zanimiv pojav, ki bi ga lahko pogojno imenovali paradoks. Pri tem ne gre za nikakršno analogijo z Valeryjevim paradoksom, kakršnega je v spremni besedi k njegovim izbranim pesmim lucidno razvil Boris A. Novak, marveč zgolj za Stropnikovo razpetost med Razum na eni in pesniško ustvarjanje kot stvar Navdiha na drugi strani.

Kako torej to dilemo, ki, mimogrede, v slovenski literarni ustvarjalnosti ni lastna zgolj Stropniku, ustrezno razrešiti, oziroma kako jo razrešuje Stropnik sam? Njegova pozicija je predvsem

pesniška in manj filozofska. V vsakem primeru pa močno avtorska, kar sicer ni značilnost generacije, ki ji Stropnik pripada. Avtorstvo, pod katerega se Stropnik podpisuje, igra v njegovem primeru še vedno zelo močno vlogo. Priseganje na avtoriteto, citiranje velikih in največkrat zakritih avtoritet, razbitje pesniškega diskurza na posamezne fragmente, skratka postmodernistični postopek oblikovanja pesniškega zapisa v Stropnikovo poetiko še ni prodril, kar v devetdesetih letih dvajsetega stoletja - priznajmo - učinkuje zelo blagodejno in sveže. Tisti na začetku omenjeni prelom z modernizmom, ki se je polotil generacije pesnikov, kot so denimo Milan Dekleva, Milan Jesih, Ivo Svetina, Marko Kravos itd., se pri Stropniku še vedno ni povsem dovršil. Subjektiviteta, katero upesnjuje, ostaja v enem samem kosu, njegov subjekt pa trden in »vseobsegajoč«; s čimer se tisto valeryziranje Stropnikove nove knjige počasi konča. Na tem mestu se poetološka principa dveh tako zelo različnih pesnikov razideta. Stropnik ostaja zapisan modernističnim obrazcem, ki jih z variiranjem formalne strukture svojih pesmi osvobaja tiste tesne zaprtosti, zaradi katere se je poezija druge polovice 20. stoletja tako hudo in marsikdaj boleče transformirala, Valeryja pa poznamo kot pesnika, ki je nekatere kasnejše, danes imenovane postmodernistične pesniške postopke rahlo nakazal, v svoji pesniški pisavi pa ostal strogo modernističen ali kar neoklasicističen avtor, ki je svojo primarno pesniško dejavnost občutno obogatil s teoretskim instrumentarijem, kateremu pa - kot vemo - ni bil bogve kako zvest.

Ivo Stropnik, katerega pesmi se v svoji vsebinski zasnovi in nekaterih globljih filozofskih postulatih naslanjajo na tehnicistične zastavke francoskega pesnika, pa ostaja še vedno zapisan nekaterim klasičnim pesniškim strategijam in taktikam; nenazadnje nas tudi njegova podnaslovitev zbirke - »asimilacija Grka« - napeljuje k misli, da je treba poezijo Iva Stropnika prebirati skozi zatemnjena očala modernizma, ki se je v svoji največji vnemi tako rad posvečal nekaterim tematskim fintam starogrške zapuščine, jih variiral in radikalno očistil vsega tistega odvečnega in motečega patosa, ki bi utegnil učinkovati kot morda kar preveč očitno spogledovanje in prislanjanje ob tradicijo, katero vsi sicer globoko spoštujemo, se pa od nje z velikimi koraki oddaljujemo. Stropnik je naredil neke vrste korak nazaj, se vsebinsko še bolj kot sicer oddaljil od generacije, v katero bi ga radi neusmiljeno strpali, se tematsko in formalno navezal na nekatere modernistične pesniške postopke, jezik očistil tistih prejšnjih pustolovščin, ki smo jih nespretno imenovali imaginacije, ga racionaliziral in spregovoril s čistim in jasnim glasom o stvareh, ki nas obkrožajo, ki nas nemalokrat obremenjujejo, jih ovrednotil in kategoriziral. Obenem pa se je - ponavljam že ničkolikokrat - navezal na obrazce, ki jih je zagovarjal že Paul Valery, jih reduciriral in skušal prevereti v popolnoma pesniški praksi, pri čemer se je, kakor že njegov francoski predhodnik, zapletel v hud in nerazrešljiv paradoks, kako v pesniškem ustvarjanju obvladati lasten človeški Razum ter ga združiti s povsem izvirnim starogrškim pesniškim Navdihom. Stropnik

tako zastavljenega paradoksa kajpada ni uspel razrešiti, mu je pa vsekakor uspelo nakazati nekatere od poti, kako najti izhod iz tako zastavljene »pesniške stvarnosti«, kako biti in postati pesnik, pa se pri tem čim manj navezovati na tisto pascalovsko »logiko srca«. Kar nemara še najbolj razločno dokazuje pesem Novi testament iz cikla S tretjo pismenko, kjer pravi:

»Jezik: Ko boš poročal v zgodovino
majhnih jezikov, ne bodi preskromen
do moje bujne rasti, ki je nisi nikoli videl.
Bil sem molitvena kača ob tebi in strupena.

Jezik, peloden v tebi, izgorela jasa,
sem ti izkušnjo ljubezni in smrti izpovedal.

Ko boš poročal o kačah in levih,
ne pozabi, zate sem jih razpoznavno ustvaril.
Govoril sem iz oči mongoloidnega dečka
in prišel daleč, do pritličja tvoje glave.

Bil sem že oddaljen od spomina,
nepismeni me je ustvaril, v znamenjih prahu me je odkrival
in ko me je nekoč komaj nerodno narisal, sem ostal -
njegov nepozabni angel, ne bog, ampak vera.«

V pričujoči pesmi, eni najbolj simptomatičnih ne le za pričujočo, ampak recimo kar za ves dosedanji Stropnikov pesniški opus, se razkriva še ena plast njegovega ustvarjanja: vstop generacij oziroma narodov v zgodovino oz. v novo sveto-vno ureditev. Pri tem se nam pesnik razkriva kot avtor, ki svoje pesniške zapiske marsikdaj oplemeniti s konkretnim in aktualnim dogajanjem okrog sebe, kot opazovalec in prevajalec zunanjih impulzov v svoje pesniške beležke. In spet smo pri Razumu kot temeljni kategoriji Stropnikove pesniške pisave, pri združevanju Razuma in pesniškega Navdiha, kateremu tudi v citirani pesmi ne more povsem ubežati.

Vrnili smo se torej na začetek premisleka o Stropnikovih pesniških strategijah in taktikah, naredili krog okoli njegove SKRIVALNICE V OČESU; in pustili odprtih še kup vprašanj v zvezi z njegovim pesnjenjem, kar se mi v tem trenutku, ko imamo pred očmi šele njegovo drugo zares samostojno pesniško knjigo, zdi edinole prav. Z drugimi besedami: pustimo pesniku, naj sam odkrito in odprto spregovori o teh vprašanjih, naj sam poišče ustrezne in koherentne odgovore na vprašanja, ki so v pričujočem esejčku ostala odprta in nerazrešena.

*Spominu Toneta Pretnarja,
ki me je v tej knjigi pospremil do verzov:
"na čeri so priladjali od verzov ostali, na čeri" -*

(...)

"Asimilacijo Grka", kakor je podnaslovljena tretja pesniška knjiga Iva Stropnika Skrivalnica v očesu, je mogoče brati kot udomačevanje (in morda celo tudi udomačitev) kulturne starožitnosti (v zbirki jo razodevajo modificirani soneti temeljnega sporočila in nemodificirani uvajalni haikuji ali sedmerna dvostišja) v besedilu aktualnega stanja sveta in dogajanja v njem, na katera se izpovedovalec odziva z nagovarjanjem dvojnika (bližnjika?) k opazovanju, ravnanju in razmisleku o rečeh (tudi poslednjih); nedvoumni enačaj med izpovedovalcem in dvojnikom (= bližnjikom), ki so ga v Podtalnici dograjevale didaskalije, v Skrivalnici zlovešče zazija proti bližnjiku, nagovorjencu - kot znamenje večjega, vendar se skozi jezik in čas spet izravna in uravnava v skupno spretnost izpovedovanja in skrivanja izpovedanega, kar pa izsiljuje potrebo po odkrivanju bližnjega, pa čeprav asimiliranega (...)

Igra sopomenov, nadpomenov in obpomenov, ki je v Podtalnici rasla iz zapletenih interpersonalnih relacij, v kakršne je ujet izpovedovalec položaj in glas, se v Skrivalnici v očesu zaplete, preobrne, razvozla in znova uravnava, pri čemer se niti ne izbriše niti ne doreče. Njena zgodba je zato neponovljiva, hkrati pa - zavezana prejšnji - napoveduje novo - heraklitsko dimenzijo pesni-kovega videnja in razmišljujočega zrenja.

dr. Tone PRETNAR

LIRSKO

Lirsko je danes samo še bolj dovzetno
videni protokol ob prevzemanju stare domovine;
z *demonom* ali *demosom* besede, ki se razboli
med dvema, enim preteklim in enim prihodnjim.

V ljubezen smeta s privzgojenimi sanjami
nesprijemljiva zemlja in dež.

Tako je jezik slastno padel
čez očem debelušne rasti zemeljske fizike.

Najina bela parcela razpušča rezervat.
Kretnje, kretnje, te so jih osvobodile -

V očeh je živa radost,
v očeh je strah pred temo;
v prepričevanju otroka je zamenjana barva:
stvariteljski greh je!



(1-15)

Zapustil sem tuje vzgibe in postal vzgibljiv fluidu,
kulten sem, sebi prepoznaven in večinterpretativen;
divjerasen vem za tihe meje domovine in jih slutim.
Ljubezni mi ni skopnela živa zemlja med robinijevim lazom
in jaso divjezraslih gob, med živalmi je opredeljiva
in priklicljiva z resničnostjo tvojega starostnega sna.
V resnični pragozd sem zašel iz razvratnega mesta
in šele daleč od krvoločno naščuvanega krdela psov -
v svoji iskreno-prosti govorici - odkril zgovorno bitje -
Tvoj lovski sokol se ne dvigne iz panja razklane breze,
skriti studenčni zvok poletja se zliva čez prepade,
pernata divjad si v gnezdnih jajcih trga težka krila,
zveri v narobesvetu v spopadnih rojih se množijo -
Vse to sem v zlih slutnjah videl, in lahko zaključim:
oblike rojstva lomijo zakramentne pentagrame časa.

(16-30)

Bil sem deček z umirjenim spolovilom ob divjih sobanah
in sem dolgo le sanje spočenjal, poslušal lezbično liro,
kako je v tihi večer pritegnila, ko so se ujela telesa,
sladostrastna v barvi, tenkočutju, sozvočju in spolu.
Irisi in lokvanji so me mehčali - utrujali me popoldnevi
mističnih pesmi, petih iz globine najvdanejšega srca -;
pod sadnim drevjem je puhtela najmehkejša srnja trava,
igrivo početje je postreglo s sencami in pevskim obiljem:
s črički, škržati, z zlatoperimi kljunavci in oblaki;
črnega zajčka sem izbral za ljubko žival, sladke dateljne
za plodove iskanj in neminljivo srečo - naloženo v dlan.
Med grehom in slastjo sem si nabiral pismenost ljubezni,
znani greh mi je postajal zmeraj bližji in otroška slast
ni več razberljiva; minila je, minila, in lahko zaključim:
samo otrok je prikljicljiv z minljivim spominom na nas.

(31-45)

Sto lastovičjih let sem hodil odpirat skalo nad seboj,
a zdaj so mimo lastovičja leta, drugačna so ječanja,
drugačna je govorica kamna: tvoj zvesti sel je omagal
in ni prinesel vesele novice v trnje: neminljivi jezik,
v katerem si mu naročil molčanja, je minljivo umrl,
potemnel je v svetlih glasih in se ponerazumil od čakanja.
Bo zdaj zgovorna govorica kamna zagorela čez kamniti molk?
Sto lastovičjih let sem hodil, lahko mi rečeš Zrel starec;
beseda je pobrana iz globoke reke kakor ulov mrtvega kometa,
in ti si ga videl. Nisi videl spočetja - nisi videl smrti,
in vendar so te izgnane zvezde izbrale za svojega preroka -
Nikoli ne postaneš neokrušljiva zvezda, Zemlja ti je rekla:
hodi, prerokuj, tolaži, bodi vdovec! Ljudje lovijo zgodbe
o pobitih živalih; z okrvavljenimi očmi lahko zaključim:
z vinom je nabit mehur in vsenaokrog pojmuje o smrti.

(46-60)

Molk si je v tvojih očeh izbral zgovornost nad zgovornostjo,
od čudežev shirani bog se vrača - umret v logosovo dušo.
Nad nami je vnetljivo prostranstvo, in se nas, spečih, dotika,
nad nami so speče obale žlindrastega peska, ki nas razjeda.
Nič neminljivega nam ne ostaja. Razen svetega jezika mrtvih?
Izumrl boš v bližini vzrokov in daleč od resničnih nastankov.
Glej, jekleni zid propada v srcih, tvoj kratki čas bo jantar.
Zemeljski predmeti na jesen rdeče oglenijo, ne prepoznaš več
sadnega drevesa na očetovi samini; samine ni več, kjer je bila,
tudi očeta ne prepoznaš več med očeti, belimi hostijami;
ognjena jedra pokajo pod suhljadjo in sonce zori in je trajno.
Človek hodi iz meglene razdalje v večerno, da se napase
večne razlike sožitja, v ledenem srcu ugaša naše znamenje,
iskanjske poti so se združile v začetek, in lahko zaključim:
za teboj bo v novi veri tod pohajal Zaratustrov Nietzsche.

(61-75)

Kaj naj ti rečem o zli usodi ljudi in živali? Usoda je
 v bivanju in bivanje najmanjšega ničča je močnejše od nas;
 človekoljubje je mesojedo in vranec dobi človeško rano.
 Zdaj se je tudi prvinsko zblizevanje oddaljilo od človeka:
 ni več prijateljskega vina v sodih, izginili so vprežni konji
 in samotno odpeljali sestro Intimo za cipresno zeleni grič.
 Huda znamenja so se zbrala in stopila belim sanjavam naproti;
 naduti samouk nama rezbari v telo in vstopa v mirno ožilje,
 zgovorni prerok se potaplja v vino in med ribe - ne, ni preroka,
 nikogar več ni, ki bi lahko priklicala z jezikom sladkega miru.
 Nemir se je naselil v nemiru in razprl strašno medle oči;
 dobro znamenje gre s hudim in je nesanijsko, zlo resnično živi
 v dobrem zaznavanju bitja. Oddaljena drug od drugega ogleniva
 proti ničču, in: kakor sva bila stisnjena ob materina znamenja
 na hrbtih, take golote ne bo nikoli več v naju.

* * *

(Logos, 1-75)

*(Nekoč te bo tempiral
stih in najden bo Tvoj vid).*

KAMEN

Vidiva kamen, kako se je knežje
na predpomladno ilovico usedel
in osenčil rast divjemu bršljanu,
púšpanu, ki proti Obru se zaraste.

Vidiva kamen in njegovo goltanje
kamnitega jezika slišiva, sézamskega
iz materinega pripovedovanja,
kako večerno v odprto jutro pade.

Vidiva kamen, kakor ga je zalučal Samo,
naselil je polje in težko legel
na zagorele *ugrofinske* prsi.

Vidiva kamen, v pôtnem soncu
prenesen s središča njive,
vidiva brazde, osvobojene težkih zeli.

DEKLICA

*(Vsa priprošnja ostajaš
sled mlečnega narečja).*

Vidiva deklico, kakšen lep čudež
zraven mame, ki pase ali uči
celiti najtanjšo tkanino
otrokove žalosti.

Vidiva deklico, kako znenada
zrase v poljub zraven poljuba,
in ni več žalosti,
so samo topli večeri in je luna.

Vidiva deklico, ki je postala
najina beseda, in ni več deklica,
rojevala bi zvok praatoma.

Vidiva deklico, pijano
sredi bele tkanine, od bedrésa
do rame jo drami angel omamne pisave.

VOJNA

*(Na grobišču igrajo
stražne sence nož-vajo).*

Vidiva vojno - o, saj se premika rajski vrt
in v topli gredi ne vzhaja pričakovana brst!
Zeli so se razdišale v grob navzdol,
h koreninam, kjer jim je zadana črna prst.

In truplo najtežje zelike, ki prenese sad zemlje
čez zimo, pade preko molčave, strastne in drobne rasti.

Vidiva vojno, midva, ki nisva nikoli
klavnosti sánjala, - kakšen čudež ujame slepca,
ki zdaj spregleda, kakšna zver ga zapopade,
da ga krvoločno vidi in v njem živalsko zakoti -

Vidiva vojno in vojna naju ne spregleda,
kakor se v pregnanih angelih ne spregledajo psi.
Razkrita je pod mrzlim nebom topla greda,
v korenini ni več toka, samo iz ognjenega zajetja tli.

NEMČIJA

Vidiva Nemčijo, kamor so romarji
po izgubljenega Jezusa šli in poselili
njegove dišeče štale, ta vera
naših Oljčnih vejic, ki so šli.

Vidiva Nemčijo kot pijanec vidi
grozdne nasade na koncu večerne poti,
sredi najine temè žarna kočija stoji.

Vidiva Nemčijo, lasato sivo mater
sredi čopkov plavih las, iz mleka vleče
pradavnine, kralje, steber, prostor, čas.

Vidiva Nemčijo; jesén se nastilja
po ulici v smetarjevo jezo, zgodovina
njegove neznatne pike se je previdno
podpisala pod narečno domačnost jezika.

KRAVA IN BIK

*(Nož, ki prereže zdaj kruh
zdaj popkounico rane -)*

Vidiva kravo in bika, kakšna vsakoletna plodnost
provincialnega jezika in posteljno razkošje stelje!
In sreča zemlje? - In zima kmeta? In voščljiva kost
pod ukletim pragom spet v budnosti vpreženega mita.

Vidiva kravo in bika, ohranjan patriarhalni
red večvrednega krika, ko eno raso glasnejši
goveji rog prevpije.

Vidiva kravo in bika, ki ju nerazplojena
darujemo ustom, čas je požrešen in živali so bile tu.
Ni več svetega rogovja, čas je lačen
bolj od vsake pôstne vere -

Vidiva kravo in bika, živalski podobi
matere in očeta - babice in deda -,
ko jima, močnejši, izpod nog odkoljemo mladiča.

JEZIK

Vidiva jezik, pijano potoniko pod žlébnikom,
kako jo dosega glas občudovanja,
kako ga presega narečna radost,
ko razdeli kamen in vodo.

Vidiva jezik, vizionarsko (s)početje
vélikih in majhnih, sled peze gromozanske
razlike rodovom, kako vešče spregovori
v bokih in vsaj v dveh srcih vaške učiteljice.

Vidiva jezik -, pa je bolečina orne njive
in po rasti v zgodnji misli ploda.

Vidiva jezik, škripajoča vrata
ali vhod v dolbino niča, iz neme vere
samobitna rima za najin narod rase:
jezik, jezik - cerkveni hlad hudiča.

SKALNATA POKRAJINA NA KONCU SVETA

Vidiva skalnato pokrajino
na koncu sveta, sem sva našla
po dolgem iskanju začetka,
v áhasversko narečje sva ušla skozi privide.

Vidiva osamljeno skalnato pokrajino
na koncu sveta, kjer so svete kosti same,
kjer je razlita smola balzamovcev
čez ranjeno stalnost.

Darežljivost v temi naju je pregnala.
Manj hudo bo za vsakim srepim oknom,
če molče ponoči trgaš s pisem redke znamke.

Vidiva osamljeno skalnato pokrajino
na koncu sveta in ne vidiva več v neskončnost.
V kamnu bivajo arhitekture vseh poželenj,
biologija je ... zmerom čedna prosilka domovanj.

KRIK

*(Ime kose je
(Smrt. Poboža, zajoče
nekomu v dar).*

Vidiva krik, kakor bi ga mrtvec izgovoril,
slušno je nem, a se zgovorno razlega nad zêmljo,
kaže se v surovem lesu, kriči iz stare kože;
tavajoče se zasveti spredaj ponočne hoje.

Vidiva krik, krik tava med nama,
kaj pa je tisto, s čimer živiva?

Brezzvočno jutro, sopranast počitek,
vse je pokorno, grmljiv val oblakov
odnaša tople letne čase, ženske rojevajo
neznatne kričače, brezzvočno je rojstvo -

Vidiva krik, ni še polegel od svojih soli,
zgodovinar ga je proučeval skozi stoletja,
Orfej ga je skoraj prevpil za *Euridiko*;
izbrano drevo zašumi sredi kričaške groze.

*(V žitno kito
je prasteklo vrezalo
oči, kopito).*

VRBA

Najprej je vrba *simbol* utrujene žene. -

Iz rose je vzeta nagovorjena piščal.

In je vsa mlada, pod ljubjem opismenjevajoča,
ko gre do potoka in ne zna več naprej.

Tam je že stala, na odmerjenem kosu zêmlje,
če je ista, vse bolj imenovana kri čuta.

Vse je pobito od sonca, nikoli se ne bo
zemlja še niže sklonila; poglej, nisva vedela,
da se tako imenuje podmladek cipres. -

Iz zelene drobnice tesava nagajivo šibo in križ. -

Vračanje kakor da bi že videla.

V rosi je spet nagovorjena prostodušna piščal.

Lahko zrcalen predel mlakuže ali izseček neba,

zaključni prizor ujemi vrbo in jo nostalgичno statiraj.

KAJ SE ZGODI

Nič se ne zgodi. - *Dejstvo,*
ki ga je v stanju največ,
cure in se v spokornih žilah
plameneče prelistava. - Tako bi rekla -

Alegorija nepismenosti,
alegorija zaljubljenosti ...

- *Pijansko ječavost tišči za zid,*
tja se razdevišstvo in pogumen sleng
sprehajata. - Tako bi rekla -

In kje midva zbuja svojo drobno ptico ...
Kam nosiva svoje porodne roke mehčat ...

Ne v radost, k radosti ne,
ne preskočiva vročega kresa, najin ogenj
ni vžgan v maternico. Imava zakurjeno
za zajčji zrezek.

Pri tem mesu nikoli ne veva,
kako je v njem poginila živost.

Živost je poginila, to je eno,
kakor v klavnem mesu.

- *Kontaminirana, nezložna, temna*
je fizika v jedru razklanega pohoda
čez besedo atoma. - Tako bi rekla -

ZALJUBLJENI BEZEG

Zdaj ponižno, zdaj vztrajno
se zaljubljeni bezeg razdiši mimo.
Otrok spregovori, čudovito skrčko
naredi čez mamin in očetov jezik.

Ni humanizma in ga ni.

V májnici ranjen in ves lep diši.
Zaradi svoje lepote je zmeden,
zaradi svoje rane je nežen.

Vse španske vasi, zamolčane trave,
izgubljeni potok in zavrnjeni bezeg
se skrijejo v oči, in se pomenljivo vračajo
kako starodavni simboli in pravijo: *Et tu!*

Bezeg, bezeg, španski bezeg,
judeževsko poljubljen in vzcvetel.

PESNIŠKA VOJNA

(Ahle krvijo
pohabljene besede
v belo runo).

Pesniške vojne so.
Za obliko in rast sonca nad nama.
Samo spomni se, kako si zjutraj
poklical svojo golobico.

Ali nisi bil potem dolgo
v blodišču vzdihljajev?

Iskal si besedo ...

Ne, ti si samo dihal.

In vendar, pesniške vojne so.
Zakaj bi ljubila in mučila neranjeno kraljico?

Bivava, v prostoru, ki je z diafragmo
zaščitilo komuniste in pozabilo na mit svetlobe.
Ki je zalilo in zasulo najine stihokope, da spet
pastirski *Veles* eno samo belo ovco tod zapase.

ČRNE VAZE

Po prebranem pismu sedeva v gugalnik,
bakreni svečnik je brez sveč ostal.

Nikoli nisva razumela v ženskih rokah rož,
v črni vazi se je gnili smeh nabral.

V dédovanem mrliška lepota traja,
v rodbinsko hišo še hodi kostljat mrlič.

Ali sva mu midva zaklenila vrata,
nama je on odprl pajčevinast svet?

BEZEG IN CIMET

Seveda midva, *Bezeg* in *Cimet*,
kdo bi drug molčal o shojenih dišavah
in z rokama šel, kar šel,
brez otožij, čez ožilji doma.

Zmladletna domova sta patetični menzi,
razsvetljena in bleščava od utrujenih žlic.

Ego, vračava se k prahrani -
poljubljanja lic, ročno ulovljenih
in s kamnom pobitih dveh ptic.

Vse živi, najbolj nepozabno v *ganku*.
Včasih za milimeter spusti,
mendà res nekoč zaljubljeno
(*motno*) dotikanje v mlinu.

REDČENA KONJENICA

Seveda midva, kdo bi drug
zamolčal težke zeli, zeleno naročje -
Šibka dihanja, vročice in gripe
so škrlatno zaznamovale polt,
nožice so drobile rumeno zemljó
in našle vsako trščico,
ko so se zapodile
na smrekov pod, mehki les,
ki slednjič odnese kost
v najnižjo dolino.

Studenci so izvodeneli
za najine ustnice,
in je velika izseljenost,
ko ti močvirje ne more več dati
robotih poljubov,
ko naju ne vradosti večkrastava žaba ...



... Kdor se pozno vrača,
je na veke pozabljen,
je beli turist.

V spominu so vklesana velika vrata,
a je samo široka pot
mimo bogatega bršljana.

Divja rast je živa rast prednikov.

Dvigniva glavo više,
kakor jo dvigujejo konji,
največji samotarji,
ko v njih zavre paritvena sapa;
goli pod cigansko grivo,
zauzdano pohlevni,
razuzdani še mladi,

konji, konji, konji
nikoli ne umrejo v naju,
četudi jih nisva nikoli jezdila,
konji naju ne poteptajo v boju,
obidejo naju v tihem počitku
v senci pri vodi.

KOPEL

Kopél je spet hladna, se v njej ohladiva,
ne umijeva. Prišli so snežni angeli po naju,
zaviti v dolge povójne šale molčijo.

Zagazimo v globače pekla in nebes.

Srečujemo rejene košute, rogovje sveto,
svete samice. - Vsa sonca odzdravijo v enem soncu,
vsi otroci pokleknejo v enem starcu.

Starec je zdaj tiha noč in lomeča suhljad,

ki dramí tišino. Zbor in kor molčita.

Pokajo hostije. Petelini kikirikik zamolčijo,
sinovi zapustijo očeta, bezgóvke kričijo.

Midva sva zdaj ranjeni bog.

*(Upre se južna stran
biblije; skrivavi
le psalm Davidov).*



EGO JE DOVOLJ SPOČIT

Fontana trobezlja erotično nasilno,
z dvanajstimi curki, streli, orgazmi.
Šest je tvojih, ki si me zagrebel
pod pohlevne magnete veselja,
da se me niso mogli dotakniti mlečni spevi,
da me niso slišale snežne maše.

Pustil si, da se je mleko sesirilo
milimeter pred mojim dogajanjem
in onečastil vero dobre dojke.

Bral sem svojo odsotnost in te držal,
da se ne razbiješ, da se ne olupiš,
da ne postaneš večer, ker bi trpel.

Toda voda te išče, da te s scalnico ubije,
jaz sem dovolj spočit za oprostilne trombe.

NAJGLASNEJŠI

Paranje neba, brez lomljenja stekla,
kakor slišno jedkanje nastanka
ali rezanje mesa pod bičem,
kakor se napravi tišina
za *Aurelija Avgušтина*, ki jo širim
čez hektarje tvojega dvoma,
čez slavljene kritine dvignjenih gnezd,
da se spomniš kremena, ki te je ukresnil
skozi zapostavljeno rast, ko si bil še les.

Ukresnil si se in to ostane,
srce v opazni iskri, oko,
naplavljeno v poljubljene krvi.

Nebo, kamen in hrepenenje so glasovi,
ki preglasijo krvavenje.

PRIČAKOVANJE, SLED ZLATNINE

Katastrofalno sončen rastem
čez popkovni rob žlice zemlje
in sem zastremljen v kamilice,
da me ne vrže smrt estetike.

Moj dotakljivi rob je slišen,
z usti, in soldaško vedno bolj pobežen.

V tvoja usta odisejsko plovem,
manjšam sladkor, manjšam kamen,
divje pričakovanje sem zlatnine,
ki se kakor ajda s kmečko roko seje.

In dozori, s strahom, z bogom,
kakor bi pokali ledeni oklepi
letni čas pozneje, ko rob zopet upade
in se beli okus več v očeh ne pogreje.

HIŠE

O kam sem šel, ti praviš:

»Zatišje postopa v ožini srca«,
jaz vidim zlate kočije težkega ognja
tovoriti selitev neba.

Velika lovčeva nespretnost
je zgrešila čivkanje,
mlada kri diši v žilah,
ljubezen je našla svoj kos mesa.

Zatišje postopam ob zgodbi
težkega ognja in sem tovor srca.

Oči zagledajo hiše,
ki nikoli nikamor ne gredo.
Iz njih se odnašamo,
hromi, kot nas v njih prineso.

ČIGAVA SMRT JE TEŽJA

Otroške oči ne bi smele nikoli umreti,
toliko presenečenj sprevidijo,
da so vseskozi odprte.

V snu razmikajo ustnice,
skozi bedenje jih uresniči
pretakanje življenja in na večer
jih bela pravljica usliši.

Zdaj vidiš, čigava smrt je težja,
ti si vse že videl, kaj pa jaz,
ministrant sem s trnom mirte -

S kakšno jezo me božaš,
s katero preteklostjo ubijaš v meni Cankarja?!
Ne, ljubiti te ne morem, otroške oči ne bi smele,
moja smrt je težja in je težja.

SREDNJEVEŠKI MRAK

*(Amebe smo Slovenci,
pretihi za svoj amen)!*

Najbolj mučno za narod
je srednjeveški mrak,
ko naju nihče ne germanizira
in vendar nosiva črni trak.

Črmino nosiva veliko kasneje
in dolgo, dokler se ne sprevidijo
religije in politike,
dokler se *sátem* znova ne razcepi -

Srednjeveški mrak traja,
kamen modrih je za venomer skrit.

Kakšno ljudsko pesem sva izlajala
iz svoje bele ljudske rase:
nove selitve, nove vigredi, nova poganstva
in nova židovstva gredo skozi naše roke.

JUŽNI BRAT, OSTANEK DOMOVINE

*(Včasih je zračno sito
le s kružo povito).*

Čas velikega tujstva je in divjega kostanja,
sredi moštnega vina že spodnaša svetega Martina;
več rdečega bo letos klal, več črnega bo dal,
s sokom prečutim ne bo za kelih,
kapelo bo predolgo pod nebom iskal.

V požveplanem hrastu vre *srbjanec*
in najina usta so pretežka za spanec.
Nespanje je močno kot bik,
pijano zijava v pijani premik - močeradov.

Južni brat, ostanek domovine,
glej, najin ded ni klal živine,
kakor tebe sedaj krvava brst poljublja,
da bo otrok, spet otrok, sedaj na zimo
bos uhajal v nerazumljive zgodbe.

(Oktober 1991)

DARILO

Glej, rože rasejo iz pesti.

Blazine prstov so škrlatno zacvetele.

To je hudo znamenje. To je kužni znak
tistega, ki poje.

To znava. Napisati pesem.

Vsak stih skrijeva.

Za vse drugo sva večna slušatelja.

Vsa ljubezen je na dosegu besede,
v oplajanju beline in tišine.

Takrat prešine očem vse prikrito
in je hvaljena roka na zemlji.

Iščite pesnika.

Jutri vam bo zreli grozd prinesel
in zraven bo, ko pride snežna smrt.

(1984)

*(Sedem ribičev vrže
trnke na mojo hišo ...)*

IZBRANI ZA PERIPETIJO NA ZEMLJI

ZELIŠČARJEVA HČI, slepa v očeh
 in nema na grlu, ŠEPETALEC, s hibo,
 ki jo naredi obolela prostata jezika,
 VRVIŠČAR, brez lastnega imena,
 molčeč hribov človek,
 ki se bo nekoč odločil
 in življenje jakostno naglasil.

KONTRASTNE OSEBE, kot bi postavljale ločila:

KATARINA, ženska, ki opravlja pokojnice,
 OČI, ki so in jih ni,
 TELOH, ki se je pred knjižnico zarasel.

KRITIK, cvetličarjev polbrat,
 a daje vonj po uvelem: kalk namesto materinščina;
 ničesar belokrizantemnega se ni spozabilo z njim. -
 GRK in NAJINO bivanjsko razmerje do sadnega ogrizka.

GEOMETRIJSKO TELO

Velike prednosti, ki so jo svete kosti
naložile kamnu in ljubjastemu sporočilu,
nimava več v svojem razplodnem kolenu.

Geometrijsko telo se ni ponovilo.

Ponovila se je hrepenenjska sled
po zrnih žita in galebji tovor ladij.

Površine peskov so nedotaknjene,
neopazno je narastlo grmičevje
v nedoločno smer, ostrih trnov
se je prijelo pravljíčno gnezdo zmajev.

Bitje je zaspalo rano.

Najprej se odroti glava konja,
neznano telo podzavestno trzne.

Bitje je odrodilo rano.

BRSTJE NA USTIH

*(Ponoči čez bok,
podnevi kot divji lok
pade praznik rok).*

Kar se je zidalo z ilovico v telesu,
ne prinese lahkih sanj; s plahostjo zbujeno
odnese v gosto ločje ali na osamljen kraj.
Tu so naju roke peric, škrlatna, iz vode dvignile.

Morda se galeba vidita kot štoklji,
vroči poljubi na sipki peščini do kože
zgladijo ženske halje, kakor tisti
na podežljani slami hitro slečejo ramo.

Vneta biserovina žari, da se je prečutna
nikoli dovolj ne načudiva.

Tudi takrat ne, ko bova srebrno stara
in bo postala vsaka koža prekrhka za dotike,
tudi sedaj ne, ko sva mlada
in ne vidiva sladkega brstja na ustih.

BLIŽA SE PRAZNIK

Na tej zemlji se je tako treba navaditi molka,
da ga z lahkoto doseže korak moškega spola.
Možata na samem začetku je sem pripeljana
lepa duša otroka, in otrok ne ve, kaj praznuje.

Divjina je ukročena v vrelcu očesa,
oko se je naučilo razmišljati z zêmljo.

Roke so že zdavnaj dale težki pečat
na les, pred divjo jago so pradedu
vsekale nad panje križ. In sled
navajena je v brejem mahu utihniti.

Zemlja je nastavila čudovite pasti
za svoje ranljivce; te tri topole je pognala
s smrtno grozo za življenjem lubja.

V zakasnelem *lirskem* času praznujejo v očeh.

ROKE NA DEČKU

Roke se odločijo spregovoriti *abstraktno*;
dotaknejo se sinjega slapa, barva mu ustreza
in je spočita v temenu začudenja.

Belo telo nastaja, o velika odsotnost
črne moke, razdeljena med ljubljene!

Osvajava igro bitja in bistvo asketske lepote:
deček je poln grozdja in je kakor trpežna vinska trta
nad mestom navajen razdati svoje plodove.

Oktober ostaja razdeljen na breg in mesto.
Deček odloži mavrični ščit in vdahne svoje telo,
kaj vem, kdo ga je spustil v najino bližino.

Oddaljil se je od svojih sestra
med hrupnimi trtami, nenadoma spremeni telo
in s prstom ponudi noč z najstarejšo.

NASLEDNJI NA ZEMLJI

Krotka žival je naslednja na zemlji,
dlakava in renčeča, z dojnim mlekom,
divja, zleknjena ob nejajčje gnezdo,
čutno samičasta, v tri bitja razplojena -

Opazovana žival, brez poganskega imena,
brez staje, erotična v divji praproti!

Večno na zemlji, iz poginjenega legla zaživljena,
in v vodi, čista pred mescem nad njo.
Blizu kritine, zraven vrtno jase neizumrlega govora,
še bliže rastlinski meji, v lovčevi strasti.

In ne pride samec, zemlja se zmokri -
Nema tema javorov list zavzame, prepoznana miš živi.
Naslednja žival na zemlji nestrpno čaka, koti jezo,
gobčasto čeljust kreči, v speče ognje neti.

V SLUŽINČADNI NOČI

Potipana divjost služinčadi naju prosi,
pomagajta povleči zastrašeno nôsnost;
zgodilo se je pod gospodarjevo streho,
o kako bogato s pšenico in grozo.

Dotakneva se, kar še ni pričelo
razmišljati z odmevom predmetov.

Stari kruh se umakne nožu,
vedno tišina drobtine kam zgine;
pri njih iz žepa pokojnih vzklije,
iz kosti, ki postajajo gluhe.

Služinčadna noč, veliko je postorila
človeku, njen sivi las naju spremlja.
Čutiva veter, kako vzame težki praprotni tros,
vidiva oči, kako dajo očem novo razdaljo in jutro.

VSEROŽA

Vsiliva se globlje v vrvje teles,
vrvi se mrežasto natezajo
in ne spustijo skozi v vroči svet,
ne dajo k žeji, stražijo božjastni ples.

Telo je nemo v svoji živi lasti,
na rokah dvignjeno se sreča z večerom.

Roke so ves dan prestavljale sonce,
ne znajo se dvigniti iz starih krst.

Vrvi tako vsečez - razumejo in se razprejo,
močne so in lahko spet zatrnijo prihode mimo.

Vsevrvi čuvajo vserožo, vsetelo
je darovano. Vsetelo živi v vsejutru,
žrtveno je in iskano, neizmerljivo blizu je,
neizrekljivo v tuji lasti biva.

*(Največja majhna skrivnost
je v ognju opran grozd).*

NOVI TESTAMENT

Jezik: Ko boš poročal v zgodovino
majhnih jezikov, ne bodi preskromen
do moje bujne rasti, ki je nisi nikoli videl.
Bil sem molitvena kača ob tebi in strupena.

Jezik, peloden v tebi, izgorela jasa,
sem ti izkušnjo ljubezni in smrti izpovedal.

Ko boš poročal o kačah in levih,
ne pozabi, zate sem jih razpoznavno ustvaril.
Govoril sem iz oči mongoloidnega dečka
in prišel daleč, do pritličja tvoje glave.

Bil sem že oddaljen od spomina,
nepismeni me je ustvaril, v znamenjih prahu me je
odkrival
in ko me je nekoč komaj nerodno narisal, sem ostal -
njegov nepozabni angel, ne bog, ampak vera.

LJUDSKA

Gluhe kosti: Pravimo, dobro je, da si med nami
v tej noči in nenadoma poslušáš našo sovo.

Ne bo ti izkopala oči, le priskoviknila bo
z našim skorajšnjim molkom -

Smrt opere je lažja od Rimbauda,
Mallarmeja in Verlaina.

Že od rojstva te držimo za roko,
vsak dan eno naših smrti preraseš,
vsak dan ti je druga bliže, sodobna,
pomenljiva s časom, a z nič drugačnim ciljem -

Tvoj čas pride za našim, če pride
in boš za nami vabljen v gostije.

Slednjic si gluhi in povabljeni;
pod zemljo, nad zemljo in v svate.

NA PODSTREŠJU

Le kje je stikalo, počakaj, da se oblečem!

*Rože sem ti prinesel, le stoj pri vratih,
lepo mora biti, takole, stati pri vratih.*

*Lepe rože so, v vazo jih bom posadila,
le kje si jih ukradel, s pogreba prihajaš
in nič ne žaluješ.*

*Mama jih je imela še veliko okrog glave,
celo cvetličarno, kaj bi z njimi, pri tebi
pa je brez cvetja žalostno in pusto,*

*da, zdaj je žalostno in pusto tod,
zakaj je tako žalostno, ljubi?*

*In od mrliča mi prinašaš te rože,
groza in strah, stisnita se! Po življenju dišijo
te rože in od nikakršnega podstrešnega mrliča niso.*

MED ZAPUŠČENIMI TIRI

*(Eh, mrtev pristan
je papir, kot bi pisal
po kruhu, tak ni ...)*

Iz česa naj oko tu vzame edino lepo,
tu je crknila *slovenska emocija petdesetih*,
med tiri, med zapuščenimi tiri je smrt za korake,
minute in ure listajo pijani slovar inženircev.

Sem hodijo vagoni spat. Jeklo spi.

Kaznovanemu črnemu kosu zemlje ni oproščeno.

Med zapuščenimi tiri pohajava,
naravnost pod soncem, pod luno, podnevi, ponoči;
nikjer tovora, ki bi svetlobo presenetil.

- Kretničar, kam si usmeril inženirjevo ljubo? -

Soparen je pokoj pod mišičastim obeliskom.

Kako čas ni zmožel, in iz tako trde snovi kot je jeklo,
in v navezi z razdaljami, da bi pred inženirja duše,
iz njegovega velikega načrta, stopila Njena noga.

NA TRGU IN V POSTELJI

*(še vedno s pogledom
na drevesnico za hišo)*

Danes so bili na tržnici
verzi po trideset tolarjev,
enako kakor breskve in paradižnik.
Veliko ljudi, največ okrog mlade čebule.

Po verzih ni večjega povpraševanja,
branjevec se drži nekako odsotno,
kupiva - mačka v žaklju, belega -
vsakega malo.

Zdaj v postelji hlastava
zrele verze, nekaj je povsem gnilih,
nekaj je zelenih, a ti bodo že še
dozoreli; sočno teče od zrelih verzov.

Počutiva se kakor otroka,
zdaj veva, kakšen je okus polnočne tinte.

POHLEVNA

Ljubica ima zlato telo,
a toliko zlata
je skozi najine roke že šlo,
da ločiva ponarejeno.

*- Zvestoba? Kdo ti je dal
takšno ime ...*

Ljubica ima plavo oko
in eno krajšo nogo,
pa dviguje temo
in nama švedra po srcu -

Samo še sleče se,
namoči prste v rdeč globin
in že je pretrgana popkovina,
mlada moka za krušno drhtenje.

Loviva jo z jezikom,
razlivava jo med prsti,
okušava jo kot kiselkasto vmes
pohlevnega razuma,
zblížujeva se z njeno zemljo.

*- Ljubim te, ki me zalivaš,
črno vres spomina, ki ponoči
in podnevi kakor v ždanovstvu molči.*

SOBA

Soba kot soba, oštevilčena vrata
izdajajo, da je najeta, hotelska.

Midva kot midva, enako oštevilčena,
enako najeta, hotelska.

Midva kot midva odštejeva denar,
bankovce s podobo tanka, napolniva
stole in posteljo in se zaženeva
do nabreklih znamenj.

Kolporterji med naju mečejo kondome,
midva kot midva si podajava kozarec,
in res, vedno dlje ga drživa -

Še dva tanka! In atlasi se nama odpro
do najmanjših zemljevidov.

Midva kot midva, oštevilčena, najeta,
hotelska, z nogo zapreva *poezijo*.

LEPI ČLOVEK

Najin lepi človek ima srečo
kar naprej pisati pesmi, kot Mojzes
razume svet nad naravo, v potoku
lovi ribe, z lahkoto razkopava grobove.

Svet se razkriva z iskalci zlatnine,
globoko v toplih predelih telesa in v temi.

Kako se ga zbojiva pri večerji,
ko postane velik in neznosen,
in sled najmanjše jeze ga ne ujame,
da se življenju ni zahvaliti mogoče.

Grobov je zmeraj veliko
in živih največ v spominu.
Najin lepi človek je advokat razuma,
daje tobaku mero in veri življenja vino.

PLIOCENSKI DEMOKRAT

Znova zeleniva iz pliocenske magme,
praprotno ohranjene v človeškem strahu.

Od kdaj je praprot, od kdaj je človek;
zdaj je tako blizu človeka srnji strah -

Zgodovinski spomin dviga telo,
nagon plašne živali vrača bič.

Vse se je moralo ponoviti - zaradi misli,
nepreverjene in nerazumljene,
in zdaj se ponavljajo:

njegove besede s pliocenskega podesta,
najin jezik, star z zemljo,
pregrafitena ulica, *Elektrina ljubezen*
in platonskega zavedanja smrt.

Prt, ki ga odgrinja, oznanja novo domovino.

KAJ JE BILO PRVO MINUTO

Najprej sva prejela vero staršev,
želja je bila bolj materina;
očetovstvo je nosilo oblakast plašč
in prva leta, tako se spomniva,
so bili bližnji pogrebi pogostejši -
Nobenega plačila za življenje nisva videla.

Neki drugi dan sva se spoprijateljila
z župnikom, ki je v soseski zaplodil otroka.
Štirinajst let življenja je neznansko malo
za obsojanje in razumevanje bližine.

Kako se je častil pozni drugi letni čas,
ko sva si v večerih na rokah prinašala maline,
kako do minute spominljiv ostane včasih obraz.

V življenje T. Pretnarju (1945-1992)

Ta zemlja Ti je dala v uk piščali bolni dih;
čújeva, čez póncije gresta godali, na prepih.
Na rdečem metru je lepljiva bela kri,
bela kri je v turu pod tolkali, bela kri.

Vsa zemlja je najprej v srčnem jugu,
v jugu so pred udavi akrostihi igrali, v jugu,
zdaj so v péstovalici jezika udarili na čeri,
na čeri so priladjali od verzov vstali, na čeri.

Kdo je bolj živ od večne glasbe?
Tak čuden nemir je pevsko osamljen.

Demon, ki je sveta oblike nase zvezal,
je zdaj bič, in kdo je vprega, ki podleže
težkim stavkom onstran niča, izpod biča
rajnki svet zapoje ... še kakor truplo poje.

In misliš, da v besedah ni nič tebe, Klara,
preveč je dež sijajen in zgovoren, slišen,
od vseh besed, ki jih imam najraje, ta je tvoja,
prikrade naj se k ustom, bosemu stopalu.

In kje je zate svet, kje se zbudi
ravnotežje najinih kovin?

Naj bom zrno ali klas pšenice, ki ga sejem -
v vetru, čez pokrajino, ki jo imam najraje;
naj bom hromi pesek iz sipke jézerske odeje,
naj školjka z biserom iz vode zleze zate.

Takšen je moj iskreni svet:
s pedjó te zemlje sprijemljiv,
pred mano in zame orane, za ravnotežje
najinih src, kosti in mehkih kovin.

Kako čudna lastnina, ta zemlja,

ki sva jo podedovala od ribjih prednikov.

O čem največ razmišljava, o kateri poti -

Natrta je ledena šipa najinega okna,

čutiva dolgo zimo,

in ali sva še osrčje svojega doma -

Pêti letni čas ni ravno pomladi;

razúmljena sva v leskini sredici,

peš sva sredi slovenskega stavka,

sladki nesmisel se smislu odtuja.

Nevarna pešca - samo v svoji bližini,

vse je že mislil najin jezik pred nama,

njegove neme podobe - biblijsko nepozabne,

njegov krvotok, imenovan riba, voda in zemlja.

ISTRSKEMU ŠKOLJKARJU

Ti si najbolj podoben moji svobodi,
čutiš razneženo sol in prenašaš
modrikasto ravnino.

Globokomorsko sežejo darovi zate
in če jih ni, po sipini razgrneš srajco.
Oči pozabijo slediti ženskemu telesu.

Bisernice so samotni kraji tukaj
in v njih tvoje zimsko domotožje.
Oljčna senca razume vročico telesa
in pravi, sleherni pohlep te bo pregnal.

Sprašujem po starosti tega kamenja
in po njegovi ljubezni,
pod opoldanskim soncem se potapljaš zame
in me učiš o sreči ob prazno razprti školjki.

GLUHE KOSTI:

Si videl vse Neskončno, da prihajaš?
Bezgov vrh še ni izrazil bolečine,
poslednji vonj te še čaka,
žalovalci še hitijo -

Začenja se veliko spoštovanje
tvojih dejanj.

Do intimne hiše se spomni
vseh tistih podob jezika, ki jih do danes
nisi znal poimenovati, tako enostavnih;
kaznivo si jih puščal odteči.

Vse je bilo poimenovano
in zapeljivo kakor v sadežnem drevju,
ničesar množinsko, vse z zvokom in zate.
In šele zdaj boš prav imenoval, z gluhom in zase.

JEZIK: Jaz sem jezik, jezik tihih,
z lastno zibeljo in tujo smrtjo;
s tvojo hišo, z opranimi rokami.
Jaz sem čebelje sporočilo:
medu ni več!

Ne morem te preslišati,
ne morem zdrobiti svoje jelenje glave
na samoti.

BLIŽINA ČLOVEKA: Midva sva bližina človeka:
samotna jezika, dva vonja živali,
dvoje cvetenj zelenega bitja.

V kanje so se unesli najini dotiki,
v žoltih kljunih gnezdijo krvave miši.
Midva sva. Bližina človeka.

GRK: Jaz sem Grk.

Ti si moje grško potomstvo jezika.

O MINLJIVOSTI IN VREDNOSTI ZELIŠČA

JEZIK: Jaz sem raztezno grenka izkušnja totalitarnega fonema: zelišče je sveta rastlina na zemlji in ima dvoje rasti; nadzemna, ko odmre, daje človeški usahi največje moči; jaz sem črno-belo zelišče, ki nastane, umre in živi.

ZELIŠČARJEVA HČI: Slepa blodim iskat črno travo med ostre skale - kjer se drugim blešči -, tipam in dvomim -

ŽENSKA, KI OPRAVLJA POKOJNICE: Dvom je slepim lahak, a je težji predmrtvim in prebodenim v križ: dajem jim zeliščno maziljenje, zarastlino duši; kako naj bi odšli - brez dotika zelenih rož, nevrtili s poslednjo dišavo -

VODENIČAR: Verjamem v dišave ognja in suho grášico, če dobro spárita gnoj in mi naredita iz poplave sušo. Ko sem zasovražil vse ljudi, sem pretipal vse trave: zelišča za zvarek večnosti ni, ne samoniklega ne križanega.

O MINLJIVOSTI IN VREDNOSTI CVETA

JEZIK: Moji fonemi ti vzpostavljajo smiselni kozmični svet: cvet je svet prelep - vonjavna čud dekletu prinesena -, in je zatišje vsake rože, če jih gledaš izpod venca bele krizanteme, - in ti jih vidiš, osivo pomenljivi.

OČI, ki so in jih ni: Kdaj je umrl zadnji cvet v tvojem srcu, teloh?

TELOH: Ko mi je umrlo srce v tvojih očeh, dragi oče oči.

KRITIK: Torej si sirota minljivosti, cvet, in se slep ponujaš v svet pod ospelim rožnim bogom. Hudo minljivo mora biti v tvoji minljivosti, dosmrtna rana.

VODENIČAR: Cvetovi? če so že dani, naj bodo (*njihova podstat je primitivna*), sopotij v logos nam vendar ne bodo prerasli. (*Njihova vrednost je zgolj besedijska.*)

O MINLJIVOSTI IN VREDNOSTI REKE

JEZIK: V izhodiščnem neredu sveta sem mavrica krikov,
zmedmeten čez normo zagovarjam pojavno obliko:
prišel si do reke in ji v ribjem trebuhu daroval biser,
in ko bo deček lovil ribo ali iskal biser,

se bo srečal tudi z reko. In ob reki bo šel naprej.

OČI: Kolikšna prostorskost prelivanja pogledov!

Je več strahu tam spodaj kakor na vznemirjeni gladini?
Smo pridihali iz ribe ali opičjaka? Deček, plavaj, plavaj,
v čute vodene potopi mikroorganizem iskanj. -

In se izteče: rečni začetek v očesni poljub.

VODENIČAR: Izteče se tudi konec: pod zasilno brvjo,
ob vsakem dotiku sinjega telesa s temnejšim;
naj si še tako taji vrnljiva duša nabrežne perice:
podkrilne čipke na čereh ji bodo vedno nove reke prale.

O MINLJIVOSTI IN VREDNOSTI ČLOVEKA

JEZIK: Narava me določa s hitrimi gibi, zato prehitevam otroka v neskončni domišljiji. Samo jezik sem - s simbolnimi govorili -, nisem krivec za izrečeno, izrekanja sem očividec in svarilni pisk v bližini.

BIVANJSKO RAZMERJE: Pod sadonôsnico stoji človek. V miselnem kodu je ljubezniv in dober, a je del govora o prepovedanem sadu.

BLIŽINA ČLOVEKA: Zlo je zlo samo, če ga po-ješ.

GLUHE KOSTI: Minljivi, nikoli se niste ujeli v živosti! Radoživost vzpostavlja zaporedje umiranja: ki je šel dlje s psom na pot, ki je bil z bogom, kdor je tekoče bral sanskrit -

VODENIČAR: Vsakemu človeku je ime Človek in mu je zaupana Smrt. Človek diši po vesolju in vesolja si lahko izbirajo, kar si človek niti v sanjah ne more. V živih prebiva živo in mrtvo, v mrtvih samo živo, kar je teže dosegljivo.

O VEČNOSTI IN VREDNOSTI OTROKA

JEZIK: *Beseda besede besed* je dotikajoči se pliš
in hrepenenje alofona po rojstvu: kakor kričiš, zbrčan v temo,
ki si narisal mir, ki si narisal vojno. Otrok je iz rok,
ki so se razklenile, otrok je iz nog, ki so vstopile.

ŠEPETALEC: Otrok je naš bog, pravijo vile.

GLUHE KOSTI: V griček zeleni so nožice zavile -

OČI: Drobno bitje, dihaj, dihaj in pojezdi preko trat,
tvoje hude sanje pričakujemo izza pol priprtih vrat.

Tvoja roka nikoli ne povzdigne meča in oči bi se ti strle
pred grozo, zmoreš pa, razumno bitje v sebi,

nekoč vrniti zlato sonce nad mir.

VODENIČAR: Sonce je oče otrok, ima premer otroškega
stopala.

Sonce-deček ima neizgorljivo dušo, sonce-deklica ima oči
neizmerljivega *logosa*. Neskončno naj bo njuno kraljestvo-čas.

- Pojdiva na jug ali proti vzhodnemu mestu,
tam plamtijo resničnejše himne in hvalnice času.
Kjer si bil stoletja izničen z besedo,
tam se v čredah ovac skrivajo pavi:

- poslušni lepotci,
- otroci,
- nepredvidljivi vojaki,
- klasični obrazci od Dostojevskega do Tolstoja -

Čas je ubil petelina in razsul naše možgane,
in le redkokdaj bom še takole odgovoril,
»kako vznikne pesem«:



Pesem vznikne, ko je konec dneva,
ko je glas še nem in nič ne veva
o temí večera, o pastircih,
ki jim je ubežála bela čreda.

Prva pesem vznikne, ko mati vdihne
v življenje tvojo jokajočo silo;
od tod greš sam, sprva péd za pedjó
in kmalu korak za korakom za njo.

Drugo pesem ti vzklikne življenje!
Ta bi morala biti najdaljša,
vetróvi so uzrli tiho zorenje,
brezno svetá se odpira in manjša.



Tretja pesem je večnost jezika,
jezik besed sredi našega niča,
jezik razumne živali in krika;
pesem je jezik srčnega biča.

Četrtrič boš rekel: To je moj narod
in vse manjši kos zelenega sveta,
o vinu in smrti se pôje povsod,
a smo radoživa podstreha neba.

S pëto pesmijo nič več ne rečem,
pride mutasti čas, ki me bo spočil.
V ÷udovitem neredu sveta sem bil
in to je vse - dokončna, zadnja pesem.

BELEŽKA O AVTORJU

IVO STROPNIK, rojen 3. avgusta 1966 v Celju, absolvent slovenistike na FF v Ljubljani, živi na Ravnah pri Šoštanju; pesnik in publicist. V Velenju bil urednik lit. almanaha Hotenja in sodelavec pri domoznanski zbirki Šaleški razgledi. Poezijo objavlja v slovenski književni periodiki.

Knjižno:

ZLATI METULJI, dijaška pesmarica, 1983

PODTALNICA, didaskalije, didaskalično, 1991

REDČENA KONJENICA, fragmenti (skupaj s slik. P. Matkom, 1991)

SKRIVALNICA V OČESU, »asimilacija Grka«, 1993

Iz kajkavščine prevedel pesmi Antonije Snel (Motna slika v zrcalu, 1989), v okviru nastajajoče študije »Šaleška v razvoju slovenskega slovstva, jezikovni, knjižni in gledališki kulturi« doslej objavil antologijo šaleškega pesništva (Šaleški ibidem I., 1990), skupaj z J. Hudalesom Mlinškovo berilo (etnološki in slovstveni zapisi, 1991) in ob 30-letnici AGV-ja dokumentarno publikacijo Preljuba talija velenjska (skupaj z D. Kljajičem, 1992). Je soavtor monografije Velenje (1992) in zunanji sodelavec redakcije za pripravo »Šaleškega biografskega leksikona« (Muzej Velenje).

Dodatek

O "PODTALNICI" IVA STROPNIKA

(ZSK/Mihelač, Ljubljana 1991)

Matevž Kos: MOTIVNO-TEMATSKI RAZPON STROPNIKOVE POEZIJE sega od eksistencialne pesniške refleksije, ki na tehnopoetski ravni sovpada s poskusi ustvarjanja estetskih, če ne celo esteticističnih slik in prizorov, pa do vprašanj slovenstva in slovenske zgodovine. Stropnikova poezija ni osebno-izpovedna, ne gre za poezijo t.i. primarnega lirizma, torej za poezijo, ki bi bila intimistično naravnana. Nasprotno! Njegove pesmi se izogibajo preveč razvidni "govorici srca", saj so zanje značilni številni ironično-parodični elementi, nenavadni obrati in neobičajna raba metafor in drugih pesniških sredstev.

Najbolj vpadljiva posebnost Stropnikove poezije je, da so skoraj vse njegove pesmi pisane v prvi osebi dvojine, kar je prava redkost v poeziji. Prva oseba dvojine se sicer pogosto pojavlja v ljubezenski liriki, vendar ima tam drugačno funkcijo kot v Stropnikovih pesmih. Tudi pri Stropniku se pojavljajo ljubezenski motivi, toda nikakor niso prevladujoči.

Stropnikove pesmi so pisane v prostem verzu, toda to še ne pomeni, da so zavezane modernistični poetiki. Izogibajo se namreč radikalnim jezikovnim igram, rušenju sintakse in destrukciji pesemske forme, postopkom torej, značilnim za modernistično oziroma še bolj ultramodernistično

pesništvo. Stropnikova poezija rada prevzema pripovedno strukturo, pravzaprav gre marsikdaj za pesmi v prozi.

V nekaterih pesmih se Stropnik navezuje tudi na druge umetniške žanre, največkrat na slikarstvo, pa tudi na film. Te reference nikakor niso zane-marljive. Lahko jih razumemo kot odgovor na neko, po svojem bistvu modernistično izkušnjo, na izkušnjo o nezadostnosti besed. Gre za pesniški odgovor na srečanje s tišino, sicer eno od obsesij moderne poezije vsaj od Rimbauda in Mallarmeja naprej. Ena možnih interpretacij je, da pri Stropniku tematizacija slikarske izkušnje in filmskih postopkov nastopi tam, kjer, če lahko tako rečem, odpove beseda. Paradoks pa je, da je znotraj poezije odgovor na nezadostnost besede lahko le beseda o sliki. Razmišljanje v tej smeri mi je vzbudila zlasti tretja/zadnja pesem iz cikla Didaskalije o Juliji Langus (str.50).

V večini Stropnikovih pesmi je evidentna prisotnost ranljive eksistence, ki je soočena s tujostjo sveta, njegovo protislovnostjo in paradoksalnostjo. V tem smislu je Stropnikova poezija poezija trenutkov, zavesti o nezamenljivosti in krhkosti eksistence. Estetske podobe in prizori, ki jih skušajo pričarati njegove pesmi, so eden možnih pesniških odgovorov na takšno stanje sveta. (...)

Nekatere Stropnikove pesmi vzpostavljajo tudi dialog z velikimi imeni svetovne literature (Brecht, Sartre, Beckett, Ionesco ...) - v teh pesmih pride do najmočnejšega izraza pesnikova domiselnost za grotesknost, parodijo in ironično-satirične tone. (...) (Predstavitev v radijski oddaji "ZGODNJA DELA", I. program RAS, 1990; tudi knjižna recenzija, 1991)

Denis Poniž: TEŽAVE SLOVENSКИH PESNIKOV. - Teško je pisati poezijo v času, ko se interes slovenskega kolektivnega duha tako radikalno seli v politikum, podjetništvo in mednarodna obzorja. Ali z besedami dr. Janka Kosa iz njegovega krokija Slovenska književnost in slovenska država: "Nasprotno, slovenske energije se bodo v samostojni državi uspešneje razmahnile v politiki, gospodarskem podjetništvu, tehničnih opravkih, morda tudi v socialni, prosvetni in ne nazadnje cerkvenoverski dejavnosti. S tega stališča bo dobro že to, da bo literatura na Slovenskem ohranila svoj doslednejši bralni odmev; upati na kaj več bi bilo iz dosedanjih izkušenj varljivo." Ali z drugimi besedami, Pirjevčevo Vprašanje o poeziji je našlo svoje (logične) zaključke, kar pomeni, da je verjetno danes prešernovska pesniška struktura nepreklicno omrtvela. Teško je tudi pisati poezijo v času medijsko prodornih vizualnih umetnosti, ki jim je Beseda - pisana z veliko ali malo - zgolj orodje propagandistične mašinerije, nikakor pa ne prostor smisla. Kako se bodo stvari razvijale v prihodnosti, je vprašanje. V poeziji pa se kaže ta dve tendenci: prevladujeta postmodernistična citatologija, bravurozna lingvistična virtuoznost, obe nedvomno povezani s podtalnimi nostalgicnimi refleksi na čase, ko je bila poezija alfa in omega slovenske zavesti in nekakšno tiho, a uporniško vztrajanje na nekdanjem izročilu slovenskega "herojskega" modernizma. Zdi se, da je Ivo Stropnik z zbirko "Podtalnica", s pomenljivim podnaslovom "didaskalije, didaskalično", bliže drugi tendenci, čeprav jo upesnjuje na svojski način, skozi mladeniško uporništvo: "Kaj počne

petindvajsetletni mladenič / drugega, kot se uči ljubiti" - (Jerihonska roža, str. 54) - bistro opazovanje (cikel Doživljenjska, str. 37-46) ali - drobni hommage vseprisotnemu postmodernizmu - skozi zasuk v paradoksalno in provokativno zgodovinskost slovenskega literarnega mita (Didaskalije o Juliji Langus, str. 48-50).

Vprašanje je, ali je to dovolj za pesniški prodor v svet, ki ga tako natančno opredeljuje Kosov citat. Če je namreč poezija postala samo obrobna opomba, tako rekoč neupoštevano napotilo za uresničevanje nekakšnih novih in do sedaj nezanih podvigov, ki jih je in jih bo še storil slovenski narod, potem seveda prihaja za to poezijo pravzaprav svetli čas: izginil bo zadnji drobec ideološkega bremena, pesnik pa bo lahko samo še ugotavljal: "Vsaka generacija si odreže zgodovino / za pet herojev niže in ve za vsako / znamenje na njeni koži." (Testament, str. 11) in "Moje žito je hrana atentatorjem / in otroci so najdražji plačanci. / Zato pazi, da ne pohodiš nobenega stroka, / nobene igrače, ko boš hodil na vrt - sam." (Predvolilna kampa-nja, str. 11). Pesniku ostaja torej ironična distanca, znano orodje pesnikov od romantike dalje, posebej poudarjena v sklepnih verzih pesmi "Stihokopi" (str. 47), ki aludira na pesniško zbirko (in princip) B. A. Novaka "Stihožitje". Ostajajo mu tudi domislice, s katerimi preskakuje s stvari na stvar, s spomini na sedanost, iz lirskega subjekta na "objektivnost" poročil o času in prostoru, ki zaznamuje fazo v pesnikovem doživljanju sveta (Cicerone, Špica filma; str. 60 in 64). Pesnik pri tem izrablja znani šalamunovski asociativni princip, vendar mu

dodaja novo razsežnost, navidezno neprizadetost in poudarjeno nonšalanco (Grafiti, str. 79).

Je torej "Podtalnica" res skriti tok pesniške zavesti v razglašenem in podivjanem svetu Slovenske Zgodovine, je z didaskalijami opremljeno "učenje mrtvega jezika" (Režiserjeva beseda II, str. 67) ali kaj tretjega, kar se bo šele razkrilo? Občutek prišepetava, da vsakega malo. Morda celo v idealnem razmerju, idealnem za ta nori čas. (...)

(DELO/Knjževni listi 24. junija 1992)

Tadej Čater: KRIK IZ GENERACIJE. - (...) Stropnikova pesniška pisava se skozi precej zajetno zbirko (vsebuje več kot sto pesniških izdelkov, razdeljenih v devet snovno-tematsko bolj ali manj neenotnih ciklov) nenehno spreminja. Enkrat gre za tekočo narativnost, ki jo narekuje razmeroma dolg verz, skoncentriran na dolžino enega diha, skozi katerega se prepletajo zapletene interpersonalne relacije najrazličnejših vrst: eroticizem, filozofska refleksija, ironizirani intelektualizem, cinizem metafizičnih kategorij itd. Na stičišču vseh teh relacij se piše večji del Stropnikovih verzov, ki - vsaj na tej poetični ravni - precej spominjajo na avtorje iz zakladnice sodobne slovenske literature. Najprej na Tomaža Šalamuna in s tem v zvezi še na ameriško poezijo Walta Whitmana in Williama Carlosa Williamsa, sporadično tudi na

beatnike, pri čemer se nam spet pobliskavajo imena prej omenjenih Američanov in Tomaža Šalamuna, ki je ameriško poezijo v predelanih variantah vzpostavil na naših tleh. Potem na Milana Jesiha iz prve polovice osemdesetih let, ko se še ni obremenjeval z revivalom tradicionalnih pesniških oblik, med mlajšimi pa zlasti na Jureta Potočarja in Aleša Debeljaka. Na videz močnejši je Stropnik takrat, ko "pusti tekoči narativnosti stopiti v ozadje in prepusti prostor najraznovrstnejšim jezikovnim imaginacijam", kjer si ne morem kaj, da ga ne bi vzporejal z Milanom Deklevo, s to pripombo, da se je Dekleva striktno odvrnil od modernističnih obrazcev, medtem ko se Stropnik z njimi morda celo nezavedno spogleduje (cikel "Postindeks" - s pesmimi, ki že v naslovih kličejo po Brechtu, Ionescu, Beckettu in Sartru -, str. 61-64). Stropnik se ne izogiba niti konkretizacijam prostora in časa; predvsem prostora, ki igra v njegovem primeru eno od odločilnih vlog. Stropnik namreč prihaja iz Šaleške doline, kar ga je v mnogočem zaznamovalo. Zbirka "Podtalnica" preprosto reflektira pesnikovo ljubljansko življenje, ki ga je kot mnogokaterega literata, ki prihaja "od drugod", tako ali drugače vznemirilo. Od tod tudi na oko razpoznavna razlika med opisom mesta in province, Ljubljane in Šaleške doline; slednja je za razliko od metropole popisana z mnogimi okrasnimi pridevki, baročno, z veliko svetlobe, ali če si sposodim Tomaža Šalamuna, Šaleška dolina je Stropnikov "svet brez ostrih robov": "Najina draga provinca / ima dovolj sovražnikov za naju. / Samo na vrt stopiva / in že obhaja njeno svetlobo." (Provinca, str. 46).

Najmočnejši pa je Stropnik nedvomno takrat, ko ubeseduje najrazličnejše ljubezenske stadije. Ivo Stropnik se nam na tej stopnji prikazuje kot povsem samostojna in profilirana pesniška osebnost, kot subtilen pesnik, ki se zaveda, da dobre poezije ne pišejo ljubezenski utripi v žilah, bitje in vzponi ter padci duše, marveč je za nastanek koherentne in seveda dobre poezije potrebna osebna vizija, osebna izkušnja, subjektivno vidne stvari, o kateri se v verzih izreka: "Ljudem, ki naju imajo / radi, je ime Lidija. / Pri njej sva skrila / rdeče drevo, da ne bi zmrznilo. // Kje le danes spiš, dobri / rdeči drevored, ciganka črna, / goloba tudi midva nisva, / podobi oglja tliva v Herodovi hiši. // Ne bo naju preživela strela, / po obeh telesih je temno, / belo drevo postaneva zjutraj." (Lidija, str.70).

Da Stropnik ne ostaja ravnodušen ob vseh družbenih vrenjih, da ga socialno-družbeno-ekonomska vprašanja in strasti ne puščajo nedotaknjenega, pričajo verzi o vprašanju naroda, narodnosti, zgodovine in končno tudi o vlogi v smislu aktiviranja njegove generacije v tako začrtani stvarnosti, v tako začrtanih zgodovinskih okvirih: "Vendar si prav tam lahko / z vsakim verzom prikličeva slovenstvo." (Provinca, str. 46). Avtor se po svojih najboljših močeh trudi dati svojemu času in prostoru neizbrisen pečat; ali mu je to v celoti uspelo ali ne, bodo sodile naslednje generacije. Kljub vsemu pa je Stropnik slovensko poezijo obogatil, prevetрил z novim in svežim mladim glasom, ki ima še marsikaj izkričati.

(MENTOR XII/9-10, 1991, str. 366-7)

Peter Semolič: PODTALNICA VRE NA DAN. -
 (...) Postmodernizem ali literatura osemdesetih let, kar je nedvomno natančnejše poimenovanje književnega snovanja v preteklem desetletju, je v svoji srži nosil afirmacijo literature na račun izkušnje, kar se je kazalo v pogosti uporabi citatov in palimpsestnega načina zapisovanja. Novi val piscev, ki mu pripada tudi Ivo Stropnik, se dileme življenje - literatura loteva drugače. Tako Stropnikovih pesmi, zbranih v zbirki "Podtalnica", ne moremo več brati kot "opombe pod črto, temveč, kar pesnik dobesedno pove s podnaslovom zbirke, kot "didaskalije". Pesnik se torej zaveda, da živimo v svetu nešteti simulacij, ko je tudi naše bivanje zgolj simulacija bivanja, ve pa, da v tej igri sodelujejo živi ljudje, čeprav ne igrajo samih sebe in so v tem pretvarjanju podobni igralcem na odru. Pri Stropniku torej ne gre več za fascinacijo z literaturo, in v tem smislu lahko razumemo tudi verza s strani šestinpetdeset: "Le mečiva knjige s polic, / trgajva jih, te so naju ubile!"

Stropnikova poezija se tako odpira življenju, ki ga pesnik spreminja skozi proces pisanja v ne-navadne, pogosto že kar nadrealistične podobe, v katerih je čutiti močan vpliv Tomaža Šalamuna - Šalamun je omenjen tudi v pesmi "Špica filma" - s čimer "razpršeni" subjekt, značilen za postmodernistično pisanje, zamenja s "trdim", lahko določljivim subjektom, ki ga določata predvsem pesnikova zavezanost poeziji in narodu.

Biti Slovenec za Stropnika ni nekaj samo po sebi umevnega, čeprav, kot zapiše v eni izmed pesmi, "dlje od slovanske začudenosti / in bolne pijanosti tako in tako ne moreva" (Na prostem, str. 9). Kar pa zopet ne pomeni, da slovenstvo ne more biti tema njegovega upesnjevanja. Fascinacija s slovenstvom pa se pri Stropniku ne konča na vsebinski ravni, temveč se nadaljuje tudi na jezikovni ravni, saj je npr. večina pesmi v "Podtalnici" napisanih v dvojini, ki je posebnost slovenskega jezika.

"Podtalnica" je obsežna zbirka, ki se loteva mnogih tem, kar pesniku odpira nove poti v njegovem pesniškem snovanju. Jezik je bogat, na trenutke že skoraj baročen, pesniku pa je najljubši asociativni način pisanja ...

(PRIMORSKA SREČANJA XVII/128-129, 1992, str. 74)

Đurđa Strsoglavec: ZAGOVOR BESED. - "Pesniške didaskalije" Iva Stropnika so bile predstavljene 28. junija 1991 v Klubu kulturnikov v Velenju. Žal je na predstavitev zaradi dogodkov, ki so onemogočili varno in nemoteno potovanje, uspelo priti le nekaj ljudem.

"Podtalnica" vsebuje osem ciklov (Na mastodontovem hrbtu, Monokarp, Feminina, Brižinke, Doživljenjska, Črne vaze, Postindeks, Ubito naplavljanje podtalnice), o devetem ciklu pa obvestilo, da "Od devetih dejanj v devetem dejanju / devetega dejanja sploh ni" (Gledalci, str. 93). Bralci, ki se

potopijo v Stropnikove "pesniške didaskalije", "morajo sami spoznati, / da je konec, naj jim pri tem nihče / ne pomaga" (ibid.).

Kar naprej se sprašujem, kako se lotiti "Podtalnice". Ali jo je treba brati, ali gledati, ali pa v njej igrati? To omahovanje in neodločnost povzročajo Stropnikove didaskalije (informacije o izraznih gibih, premikih, mimiki, skratka o vsem, česar (na odru) ni mogoče izraziti s premim govorom dramskih oseb, je pa za razumevanje dogajanja pomembno), ki so suvereni del pesmi in "vmesni verz" (Nočni sinopsis I., str. 45) ter dajejo njegovi poeziji še "četrto dimenzijo": "Namerno se sliši šepet šepetalke: / tekst o njeni lepoti se ponavlja; / povzemajo ga moški glasovi" (Stihokopi, str. 47), ali pa so navedene v oklepajih kot npr. v dramskem tekstu: "(pridrsa klicat k telefonu v rdečih copatih)" (Cicerone, str. 60), ali pa pomenijo naslov pesmi: Nastopajoče osebe, Zatemnitev, Režiserjeva beseda I., II., Odtemnitev, ali pa uporablja tudi filmske didaskalije, tj. opombe iz filmskih scenarijev: "Fiksna roka in samo roka, / preko katere tečejo napisi" (Špica filma, str. 64).

Funkcija "pesniških didaskalij" Iva Stropnika je tako pravzaprav enaka funkciji "pravih" didaskalij - uporaba negovornih izraznih sredstev za prikaz tistega, česar se z govorom ne da povedati/nakazati, je pa nujno za razumevanje celote. Stropnikove didaskalije so seveda izražene z jezikovnimi sredstvi, tj. z besedami, pri katerih pa moramo biti pozorni na njihovo vsebino (pomen), ki pa je spet pogojena s samo formo - v tem primeru z didaskalično.

"Najboljša je tista poezija, ki se izmika zanesljivi interpretaciji," pravi Ciril Zlobec. Tudi z interpretacijo Stropnikove "Podtalnice" je nekako tako, še posebej z interpretacijo prve osebe dvojine, v kateri so pisane skoraj dosledno vse pesmi in ki je pogosto prisotna v ljubezenski liriki. Kot se v "Podtalnici" spreminja funkcija didaskalij ("pravih"), tako se spreminja tudi funkcija oblike za prvo osebo dvojine, ki jo Stropnik uporablja vse prej, kot pa je navada v ljubezenski liriki.

Pesniški jezik Stropnikove "Podtalnice" je poln podin nadpomenov, besede uporablja preiščeno in skrbno, še posebej tiste izraze iz jezikoslovja, ki imajo izven okvirov te vede drugačen pomen: "in paznik ima palatalno nebo" (Palatalno nebo, Čas in prostor II, str. 43), "medmet, kakšna / balkanska ljubezen" (Na prostem, str. 9).

"Podtalnica" preko refleksivnih tematskih krogov korespondira tudi z biblijskimi motivi, ki zadobijo nov pomen in vlogo: "Kot bi pod samotnim vaškim križem / nekdo zanetil grmado suhljadi, / levega in desnega razbojnika pa ohranil, / da izpričata zgodovino." (Frača, str. 55).

Stropnik se ukvarja z aktualnimi vprašanji o slovenskem narodu, z odnosom do zgodovine in slovenskega jezika: "Slovenija sedi na invalidskem vozičku" (Slovenija, str. 37), "Vsaka generacija si odreže zgodovino / za pet herojev niže" (Testament, str. 11).

"Podtalnica" je že s samimi didaskalijami povezana z drugimi umetniškimi žanri (dramatika, film), navezuje pa se tudi na slikarstvo, kar ima najbrž spet didaskalično funkcijo (funkcionalnost nejezikovnih

sredstev): "Panonija podnevi, / naslikal B. J. / s turobnimi barvami, / olje 70 x 56." (Brižinska izpoved, str. 30).

(...) Osem ciklov (in deveti, ki ga ni) Stropnikovih pesmi se bere, se gleda, se v njih igra in aktivno sodeluje z (skoraj) vsemi čuti ter praznuje ...

"Podtalnica" je zbirka poetično učinkovitih pesmi, ki bralca ne pustijo hladnega ...

(DNEVNIK/Svet v knjigah 25. julija 1991)

α

Pišem zaradi pismenosti same, ki se uzavešča v meni. Neznano kdaj se je spočela in v meni ostala. Bolj ko si pismen, večji čustveni izraz lahko daš. Vzgibi, da nastaneš kot avtor, so najbrž različni. Zase lahko trdim, da me je vedno, prej kakor dejanski problem sam, vzburla beseda: beseda kot problem, jezik kot notranje očiščenje in estetsko stanje. In od besede je rastlo in rase. Predajam se ji v kar največji meri in najverjetneje je prav zaradi tega v mojih pesmih veliko igre, veliko dramskega eksperimenta. Neverjetno, kakšen plaz prizorov lahko sprožijo besede, ko so odkrite in zaživijo! Stik z jezikom, ki spregovori iz svoje nemosti, mi vzbuja prvinsko zanimanje zanj. Šele besede naskočijo videni ali začuteni problem. Čeprav emocija in pismenost velikokrat ne gresta skupaj, pesnik ne more brez

čustva. Biti aktualen, biti kmečki, biti plebejski, slovenski, trenuten ter novopojaven z idejno in verzno konstrukcijo, so odločitve umetniškega posameznika. Po drugi strani pa spet: ko preverjaš (ne)ustreznost funkcionalnega ustroja pesemskega besedila, z jezikom začneš in z jezikom končaš. Filozofija ali natura besede, ki ji v svoji živosti in radosti do nje ni konca. V te preproste besede verjameš ali pa ne. Postanejo tvoja žlica in nož. Oblikuješ se s svojo prisotnostjo, s tem, kar daš. Tovrstno dajanje ni zmeraj lahko. Res pa je, da ni zmeraj črnobno. Pravo veselje je, če se stik z bralcem uresniči. Nič drugega ne znam povedati o svoji poeziji; včasih je, kakor da bi jo preganjala moja tuja in Tvoja lastna presoja.

Ivo Stropnik

(ob XX. srečanju mladih pesnikov in pisateljev Slovenije, Štatenberg 1992)

(Zaključni pripis, december 1992)

Čez dvajset let me boš vprašal, kar bi me moral vprašati danes (takrat jih bom imel sedeminštirideset): turbulenca je bila pogum našega časa! Slavisti in komparativisti na ljubljanski FF se nismo marali. Prvi smo zrlji večno hiranje jezika, slednji sočasno umiranje knjige. Ko sem komaj prelistal do Japlja, je zgornji že uvrstil poslednjega postmodernista, in ko sem končno zbesedotvoril iskano besedo, sta Grafenauer in Snoj še zmerom mlatila špinačo. O nevarna prednost nuklearne stroke! Na belem polju se je tiha smrt skoncentrirala v ime Tone Pretnar. Glej, stari verz sem našel: "Jezik prihaja k svojemu truplu bedet".

DIRECTOR'S WORD I.

(Režiserjeva beseda I.)

Elegy is black galley-slave,

Comedy is a white seagull

Above his ship.

It has sunk for both of them.

When there are no eyes between us anymore,

Our dual still will be

Believed in.

We poets will go into the graves

Of our teachers

And learn the language anew.

THE LAST WILL

(Testament)

Each generation carves out history for itself
Cuts five heroes down and knows each
Wart on history's skin.

The history of you and me starts and lasts
With students' unrest, suspicion, bound in the leather
Of our readers, is present now more than ever.
The one who has no Classics calls the new dead
*On his knežji kamen**.

This age - is already concealed with us together
In the new becoming.

*knežji kamen - (= the prince's stone) a throne of stone on which the Slovene kings of Carinthia were enthroned in the Early Middle Ages. Today it is preserved in Klagenfurt (Austria)

THE PAGAN WOMAN

(Poganka)

The parish priest does not want to baptize our freedom,
It has been misused too many times already
And too many times delivered;
Nothing could lift it
From humiliation or cheer it up
From its resentment any more.

Our freedom remains a pagan,
1st barren godmother is watching us
Chasing it during the day,
While at night the light does not go out so long,
And the poor little godmother puts on her glasses,
Wipes her telescope, raises her periscope
And photographs all the birds
We ride.

Only in love nothing has changed,
By ourselves or in the blind alley we cause
A suspicious running and we cannot explain.

We said only: Freedom, peekaboo!
There was nobody around with a weak heart,
And we ran.

We are two SPINNERS, the wheel whirrs,

The wormy wood in it gleams.

We are the whirr, just by the wall.

We touch the father's soil.

It is morning and we see: the folk custom of

Crop rotation left in the field

A stone, which does not want to turn into a crumb.

Will our eternal plough in a few years

Break the stone or will the plough forget about it?

The spinning-wheel lives to see the hands of

Wool, cripples us into as much as the third Word.

The father's soil comes into our mouth

More and more each day.

Translated by ANDREJ SKUBIC

Tadej Čater:

Pesniške strategije in taktike Iva Stropnika
ali »valeriziranje« slovenskega pesnika 5-13

Lirsko 17

FRAGMENTI IZ

HERAKLITOVIH LASTOVIČJIH LET 19-23

VIDIVA ... 25

Kamen 27

Deklica 28

Vojna 29

Nemčija 30

Krava in bik 31

Jezik 32

Skalnata pokrajina na koncu sveta 33

Krik 34

2 ... REDČENA KONJENICA 35

Vrba 37

Kaj se zgodi 38

Zaljubljeni bezeg 39

Pesniška vojna 40

Črne vaze 41

Bezeg in cimet 42

Redčena konjenica 43

Kopel 45

3 ... SNEŽNE MAŠE 47

Ego je dovolj spočit 49

Najglasnejši 50

Pričakovanje, sled zlatnine 51

Hiše 52

Čigava smrt je težja 53

Srednjeveški mrak 54

Južni brat, ostanek domovine 55

Darilo 56

4 ... ASIMILACIJA GRKA	57
Izbrani za peripetijo na zemlji	59
Geometrijsko telo	60
Brstje na ustih	61
Bliža se praznik	62
Roke na dečku	63
Naslednji na zemlji	64
V služinčadni noči	65
Vseroža	66
5 ... S TRETJO PISMENKO	67
Novi testament	69
Ljudska	70
Na podstrešju	71
Med zapuščenimi tiri	72
Na trgu in v postelji	73
Pohlevna	74
Soba	75
Lepi človek	76
VIDIVA ...	77
Pliocenski demokrat	79
Kaj je bilo prvo minuto	80
PESMI OB ALBANSKEM KONJAKU	81
(Ta zemlja ti je dala v uk piščali)	81
(In misliš, da v besedah ni nič tebe)	82
(Kako čudna lastnina, ta zemlja)	83
Istrskemu školjkarju	84
Gluhe kosti:	85
BLIŽNJI	86
(Jezik:)	86
(Bližina človeka:)	87
(Grk:)	88
VODENIČAR	89
O minljivosti in vrednosti zelišča	91
O minljivosti in vrednosti cveta	92
O minljivosti in vrednosti reke	93
O minljivosti in vrednosti človeka	94
O večnosti in vrednosti otroka	95
TAM, KJER	97
Beležka o avtorju	102
Dodatek: O »Podtalnici« Iva Stropnika	103
KAZALO	121

Zbirka ŠALEŠKI RAZGLEDI
Urednik Tone Ravnikar

10

Ivo Stropnik
SKRIVALNICA V OČESU
»asimilacija Grka«

Spremno besedo napisal Tadej Čater

Izdal Kulturni center Ivana Napatnika Velenje
Zanj Vlado Vrbič

Grafična oprema in stavek Ljubiša Savović,
Knjižnica Velenje

Na naslovnici »Speratinov nagrobni kamen«
Fotografija Peter Marinšek

Natisnila Grafika Prevalje
Naklada 700 izvodov

Velenje 1993

Po mnenju Ministrstva za kulturo RS
št. 415-28/92 spada ta knjiga med proizvode, za
katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Doslej izšlo:

1. Zbornik Muzeja Velenje
2. Prispevki k zgodovini Šaleške doline
3. Škale
4. Dvignjeni zastor
5. Antologija šaleškega pesništva
6. Hotenja 10
7. Mlinškovo berilo
8. Šaleški zbornik
9. Hotenja 11

V pripravi :

1. Šaleška dolina v srednjem veku
2. Hribernikova zgodovina Šoštanja

68854/10



1019931511/0Š

Stropnikova nova pesniška zbirka **SKRIVALNICA V OČESU** prinaša v svoji življenjski biti in asociativnem slogu docela zrele in intimistično pregledne zapise, namenjene razumevanju ne tako vsakdanje pesniške teme: bivanju v neimaginearnem jeziku, ki mu rečemo »rojstven«, izgovorimo z njim »neizumrljiv« in v duhovno-estetskem smislu z njim po (staro)grško vidimo.

Novo postajo pesnikovega ustvarjanja zaznamuje jezikovna spretnost, ki se ji podrejujeta tematski razpon in tezna sentenčnost modificiranega soneta. Znotraj lirskih struktur se razkrivajo dramaturške novacije (ki jih, kakor vse kaže, intimistični jezik dopušča), ki naravnost kličejo po predbranju didaskalične *Podtalnice* (prejšnja zbirka), v smislu razpoložljive večinterpretativnosti novih besedil pa Stropnik še vedno ostaja zvest »samobitni rimi za najin narod« oziroma »vizionarskemu (s)početju velikih in majhnih«. V osrčju knjige se skriva inrazkriva personificirana podoba Jezika, ki počlovečena spregovori:

»Jaz sem jezik, jezik tihih,
z lastno zibeljo in tujo smrtjo;
s tvojo hišo, z opranimi rokami.
Jaz sem čebelje sporočilo:
medu ni več!

Ne morem te preslišati,
ne morem zdrobiti svoje jelenje glave
na samoti.«

*

Stropnikov pesniški jezik je docela samohoden, svež in učinkovit; s podvojeno subjektiviteto in scenarično-didaskaličnim verznim oblikovanjem (še izraziteje v prejšnji zbirki) je vstopil v sodobno slovensko poezijo in tu ostaja: prepoznaven, pronicav in človeško berljiv.